

RYOMGÅRD REALSKOLES ELEVFORENING

Årsskrift 1954

RYOMGÅRD REALSKOLES ELEVFORENING

Årsskrift 1954

Redigeret af
ANTON ERIKSEN

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Erik Munch: Tale ved translocationen den 23. maj 1954 . . .	3
Axel Andersen: Ludvig Holberg 1754-1954	7
Birthe Arnbak: Min skole	13
Erik Munch: Willy Hald	15
Anton Eriksen: Spredte træk af personnavnenes historie . .	18
Birthe Arnbak: Pathetique	23
Erik Munch: Bakken	24
Birthe Arnbak: Følfød i cement	29
Anton Krarup Mogensen: Mozabiterne	30
Lidt om årets gang	43
Personalia	45
Af skolens dagbog	45
Gaver og legater	47
Bestyrelsen	47
Regnskab	48

Tale

ved translocationen på Ryomgård realskole

den 23. juni 1954

af skolebestyrer ERIK MUNCH

Atter er året gået, og dagen, som slutter skolens arbejdsår, er kommet. Og atter flyver et kuld fra reden ud i verden for at prøve vingernes styrke på den flugt, der skal føre dem til deres livsgerning. Blot nu vingerne må være stærke, og blot helbredet må holde, så når de jo nok målet.

Vi andre — vi ældre — der har prøvet flugten og har nået målet, ved jo, at det ikke er så lige en sag; der kan komme mange besværligheder, som skal overvindes, og de vil komme; men vi ældre ved også, at det er ingen skade til. Det er godt at kunne kæmpe sig igennem vanskeligheder — det er sundt, selv om kampen kan være hård.

Der skal en bred ryg til at bære kronede dage, og det er ikke alle, der har den. Det er slet ikke godt at komme for let til alting. Jeg hører derfor ikke til dem, der beklager ungdommen. Jeg er ikke enig med dem, der råber op om, at vor tid er for hård for de unge . . . Vor tid er såmænd ikke hårdere end tiden, da jeg selv var ung. Det gjaldt jo også for os fra mit slægtled, at vi måtte kæmpe i en verdenskrigs skygge. Man må jo huske på, at hvis tiden er vanskelig nu, så byder den også på store muligheder for erhverv. Hvad har ikke de moderne færdselsmidler skabt af levebrød? Hvad har elektriciteten, lys, kraft, telefon, telegraf, radio ikke skabt af muligheder for erhverv. Der står stillinger i tusindvis og venter på de unge. Hvad har den moderne skole med dens lette adgang til uddannelse i faglig henseende ikke skabt af muligheder for de unge? Nej, der er såmænd nok at tage fat på og nok at gå ind til, hvis man bare har humøret og viljen.

Jeg har hørt talere stå og ligefrem give ungdommen en undskyldning for den tid, de unge var sat til at leve i, fordi bemeldte tid var ødelagt af krigene, og vedkommende taler ville påstå, at han såvel

som andre voksne har ansvar for situationen. Jeg ved mig fri for noget ansvar med hensyn til verdenssituationens forskellige faser. Jeg har ingen indflydelse på verdenspolitikken, og det havde bemeldte taler heller ikke, så han kunne spare sig sin jammer — så meget mere, som den er forkastelig, for lige så forkert, det er at bilde ungdommen ind, at den går ud til en tilværelse, der er idel glæde og fornøjelse, lige så forkert er det at male den verden, vi lever i, med de sorteste farver. Den er såmænd hverken værre eller bedre, end den altid har været. Vi skal gå på jorden, om den så er gloende, og jorden bliver af og til gloende — det gælder nu, og sådan har det altid været. Den, der vil noget, ham er der brug for; han kommer frem.

Nej — de unge kan efter min mening sagtens. De står under ungdommens strålende stjerne og kan samle kræfter og dygtighed til at overvinde de besværligheder, der kommer med stormene, som vil komme, og som får løvet til at falde, så korset, der før i barndommens og den første ungdoms glade dage stod skjult, pludselig viser sig med sit krav på mod og mandshjerte, på vilje og mandsgerning.

Derfor kan det jo være lige fristende og nyttigt for os ældre — forældre og skole — at give de unge et godt råd med på vejen. Om de unge egentlig talt selv synes, det er nogen nytte til, er så en anden sag, og man skal jo heller ikke overvurdere nytten af gode råd, selv om de er velmente. Brændt barn skyr ilden, siger man, og det er jo ingen skade til, at de unge gennem egen erfaring selv lærer at passe på; men vi ældre giver nu vore gode og velmente råd alligevel. Skulle jeg i dag give mine elever, der nu forlader skolen, råd, så ville et af dem være, at de skal passe på *ikke at foragte det, vi ældre lærte dem*. Når der er noget, de unge vil, men som vi ældre fraråder, så siger de unge ofte, at vi ældre ikke følger med tiden, og vi kan, hvis de unge er litterært indstillet — og det er heldigvis mange af dem — få Hostrups fortærskede ord om, at unge øjne de se dog bedst, stukket i næsen. Men det kommer nu an på. *De unge kan være nærsynede*. De vil på deres vej i livet møde folk, der gerne — som de selv — er unge, og som vil have dem til at kaste en hel del af den ballast, de er sejlet ud med fra hjem og skole, over bord. En af de ting, de hyppigst bliver fristede til at kaste over bord, er religionen. En eller anden flot fyr — og efter egen mening vittig fyr — vil angribe deres barnetro på en sådan måde, at den reduceres til ingenting, men også på en sådan måde, at de unge synes, det er flot og morsomt. *Jeg vil råde de unge til at lade en sådan flot og vittig fyr gå*. Han ved nemlig

ingenting, og det eneste, han vil, er at prale og ride sin kæphest. Han river ned; men han kan ikke bygge op. Hvorledes skulle en ung og vittig fyr kunne det. Lad ham gå for det, han er: en af dem, der ikke ved, hvad de gør.

Men de unge vil også møde en anden type. Det er ham, der vil more sig — helst på en hasarderet måde. Sker der ting, som ikke skulle ske, så er han rimeligvis forsvundet, og når ansvaret skal tages, så er han fuldstændig uskyldig, hvis han overhovedet er til at finde.

Og så er der den tredje type; det er ham, som søger at skabe utilfredshed, som først og sidst taler om, at man skal passe på ikke at bestille for meget. Han er af naturen sur, og hans store fornøjelse er at bringe surhed ind i alt. »*Det er skidt det hele,*« er hans omkvæd. Med passende mellemrum prædiker han opsætsighed; og kan han få een af jer til at gå med, så roser han vedkommende i høje toner; men lad jer ikke forblinde af ham. Læg mærke til, at han aldrig selv går i ilden; det er han nemlig for fejsk til.

Disse tre typer, jeg her har nævnt, har jeg selv mødt, og det er bombesikkert, at I også vil møde dem. Der kunne jo nævnes mange flere.

Indtil I selv bliver voksne mænd og kvinder, har I et fast punkt i jeres tilværelse, og det er jeres hjem. Der lever jeres forældre, de to mennesker, der har kendt jer alle jert livs dage, og som holder af jer, bare fordi I er til, som vil jeres vel i den grad, at de hellere selv vil savne, end I skal det. Hvad I hører og får derfra er godt — er til jeres bedste. Sådan har det altid været, og sådan er det heldigvis også i dag.

Hjemmene er den hvide races faste borg. Her er den hvide kvinde og mand blevet opdraget til den pligtfølelse, den lydighed og den dygtighed, der har betinget den hvide races stilling i verden. Pilles der ved det, så går det galt. Vi har jo set eksempler på det. Man forsøgte i Hitlers Tyskland med naziungdommen — ja, man ligefrem stjal børn fra andre lande for at opdrage dem på anstalter til vaskeægte nazister. Det lykkedes også. De blev nazister, *men de blev ikke mennesker*. De blev til en samling robotter, der lige netop var det skud krudt værd, de var opdraget til at få.

Du skal ære din fader og moder, at det må gå dig godt i verden. Det er nogle af de viseste ord, der er sagt. De siger netop: Du skal ære dit hjem, for der, hvor din far og mor er, *der er dit hjem*.

Ja — det var noget af det, jeg kunne tænke mig at sige til jer.

Ydermere vil jeg sige, at skolen ønsker jer den fremgang, *I fortjener*. Det kan ikke nytte at ønske jer mere, *for I får ikke mere*. Husk nu på, at fremgangen, der ønskes jer, ikke blot er den materielle, den, der manifesterer sig i et dollargrin, men ønsket gælder også den åndelige fremgang — den, der manifesterer sig i, at I vil det rette, det gode. Det gælder ikke blot om *at ville*; men det gælder også om *at ville ret*.

Så takker jeg for samarbejdet gennem de mange år. I er det største hold, skolen har dimitteret, og I har klaret jer godt til eksamen. Det gælder begge klasser. A-klassen kan vel møde op med de fleste udmærkelser; men så møder B-klassen til gengæld med eksamensbeviser, af hvilke ingen er under mg÷ i gennemsnit. I har været tro mod skolens traditioner — lige til i dag, da I har lagt en krans ved min brors mindesten, og det skal I have tak for.

Nu skal jeg til allersidst give jer et godt råd: *Skik jer vel, det spørges mindst.*
Erik Munch.

Udvalgte kinesiske ordsprog

Hvert græsstrå har sin egen dugperle.

Ser du i et messingspejl, kan du rette på din hat; ser du i historiens spejl, kan du forudsige rigernes opgang og fald.

Bedre at gøre vel hjemme end at gå langt for at brænde røgelse.

Eet ord er nok for den vise, og eet piskeslag nok for den kloge hest.

Et venligt ord varmer tre vintre; et koldt giver kuldegysninger midt om sommeren.

En god samvittighed gør sjældent en mand rig.

Hvis træet er rankt, hvorfor så sørge over, at månen kaster dets skygge skråt.

Tænk to gange og ti så stille.

Går du ad en forkert vej, kan du vende tilbage; siger du et forkert ord, vender det aldrig tilbage.

Den, der belærer mig een dag, er min ven for livet.

Læsning skaber en oplyst mand, overvejelse en viis mand, handling en fuldkommen mand.

Den, der flyver lavt, skades mindst ved at falde.

For en frø i brønden er himlen ikke større end en gong-gong.

Ludvig Holberg

1754-1954

Betragtninger over Holbergs Liv og Værker
i 200-Aaret for hans Død

I Aar — 200-Aaret for Holbergs Død — er der god Grund til at minde ham og hans store og betydningsfulde Indsats i dansk-norsk Aandsliv.

Man har kaldt Holberg den danske Litteraturs Fader; og dette har man gjort baade med rette og urette. Med rette, fordi han paa mange Omraader er en Banebryder for nye Kunstformer og Tanker (Komedierne, Peder Paars, Niels Klim, Epistlerne og Ideerne om Kvindernes Frigørelse og religiøs Tolerance), og med urette, fordi der før Holberg var en dansk Digtekunst (Folkeviserne, Reformationstidens Salmedigtning og Kingo).

Ludvig Holberg blev født i Bergen den 3. December 1684. Hans Far var Officer; Moderen var af gammel Præsteslægt. Faderen døde, da Holberg var et Par Aar gammel, og en voldsom Ildebrand fortærede kort efter det meste af Familiens Ejendom. Heldigvis var Moderen i Besiddelse af stor økonomisk Sans; det lykkedes hende at slaa sig igennem med kun smaa Midler, saa at hun ved sin tidlige Død kunne efterlade hver af sine Børn en lille Sum Penge. Holberg var som Dreng først bestemt til at gaa i sin Fars Fodspor og blive Officer; men den militære Løbebane passede ikke for ham, og han blev sat til Bogen. 1702 blev han Student. Et Par Aar efter tog han først den saakaldte anden Eksamen (den 10. Marts 1704) og faa Dage efter teologisk Embedseksamen. Efter at have foretaget mange Udenlandsrejser med lange Ophold i Udlandet (1704-5 i Holland, 1706-8 i England, 1708 Rejse til Tyskland) blev han efter Ansøgning udnævnt til Professor extraordinarius. 1714-16 var han paa sin længste Udenlandsrejse gennem Holland, Belgien og Frankrig til Italien og efter et længere Ophold i Rom tilbage igen over Frankrig,

Holland og Tyskland. Efter en drøj Ventetid blev han 1717 Professor i Metafysik. Holberg var nu økonomisk sikret, og hans Universitetskarriere formede sig saaledes: 1720 Professor eloquentiæ, Medlem af Konsistoriet og dets Sekretær, 1730 Professor i sit Yndlingsfag Historie, 1735 Universitetets Rentemester og fritaget for at holde Forelæsninger.

Som Universitetslærer var Holberg — mærkeligt nok — ikke afholdt af Studenterne, der endog en Gang ligefrem gjorde Oprør imod ham.

Holbergs første Arbejder er »Introduction til de europæiske Rigers Historie« (1711) og »Introduction til Natur- og Folkeretten« (1716). Det værdifulde ved disse to Arbejder ligger i, at det første ogsaa beskæftiger sig med den kulturhistoriske Side af Historien og ikke blot taler om Krige, Slag o. s. v., og i det andet gør Holberg Rede for alle Tiders nye Tanker.

»Peder Paars« (1719-20) er blevet et af Holbergs mest populære Værker. Det er det første læselige danske Heltedigt, og det er virkelig morsomt, fyldt som det er af ægte holbergsk Humor. Man finder heri Forstudierne til flere af Holbergs kendteste Personer. Skønt Digtet er en Parodi, er det ikke udelukkende negativt; thi Holberg river ikke blot ned, han bygger ogsaa nyt og bedre op i Stedet for det gamle og daarlige, som han rev ned, og han viser nye Veje. Bogen var lige ved at skaffe Holberg en Proces paa Halsen, da Anholts Ejer Fr. Rostgaard — hjulpet af Holbergs Kollega og Fjende Hans Gram — indgav en Klage til Kong Fr. IV over den Maade, hvorpaa Øens Beboere var blevet fremstillet i Digtet. Sagen kunne nemt være blevet en alvorlig Historie for Holberg; men Kongen fandt til alt Held, at Digtet kun bestod af »lutter fingeret Skæmt, som hellere kunne blevet udeladt end skrevet«. Af Holbergs næste Værk »Fire Skiente-Digte« (1722) er det betydeligste »Zille Hans-Daatters Forsvar for Qvindekønnet«, hvori Holberg 150 Aar før Stuart Mill gør sig til Talsmand for Kvindernes Frigørelse. Her som saa mange hundreder Steder i sine Værker viser Holberg, hvor langt forud han er for sin Samtid. Holbergs største indsats i dansk-norsk Aandsliv er hans udødelige Komedier. Hans nærmeste Forbillede er her Franskmanden Molière og de latinske Komedi-digtere Terent og Plautus. Holberg er sikkert ogsaa paavirket af den græske Komedi-digter Aristofanes. Komedierne er med rette blevet Holbergs mest kendte Værker. I disse viser Holberg hele sin rige Humor og store psykologiske Sans. Talrige udødelige Typer stiger frem fra Bogens

Blade: Erasmus Montanus, Herman von Bremen, Jeppe og Nille, Jean de France, Jeronimus o. s. v. En Mængde Talemaader fra Komedieme er blevet bevingede Ord: »Ei, tal Dansk, din sorte Hund«, »Frisk Mod, Antonius«, »Singot, Jeppe« og mange flere.

Komedieme blev opført under stort Bifald; men Teateret var desværre økonomisk set meget daarligt funderet, og snart gik det fallit. Den stakkels Holberg maatte som Professor være med til at bortvise de Studenter, der havde »gjort sig uværdige« ved at spille Hovedrollerne i hans Komedier. Hvis Holberg havde skrevet Komedieme paa et Verdenssprog, f. Eks. engelsk, var han blevet verdensberømt ligesom Molière, ja, maaske mere berømt end denne; thi Holbergs Humor er langt mere ægte og godmodig end Molières. Under sin sidste Udenlandsrejse (til Frankrig) 1726 forsøgte Holberg uden Held at faa nogle af Komedieme opført paa det franske Nationalteater.

1727 udgav Holberg det første af de tre latinske »Levnedsbreve til en fornem Herre«, hvori han fortæller en hel Del om sit Liv og gør udførligt Rede for sin Skribentvirksomhed. De to andre Levnedsbreve kom 1735 og 1743. Desuden giver Holberg i Epistlerne (navnlig i den store Nr. 447) mange Bidrag til sit Livs og sine Værkers Historie.

Holbergs Beskytter, Kong Frederik IV, døde 1730, og Holberg var den eneste, som vovede at holde en smuk Mindetale over den afdøde Monark. Alle de andre Professorer var bange for den nye Konges Unaade; thi enhver vidste jo, at Forholdet mellem Frederik IV og hans Søn og Efterfølger var det daarligst mulige. Holberg vovede dog ikke at lade Talen trykke før 1747, da Christian VI var død.

Da Teateret var lukket, og da den nye Konge saa skævt til al Komediendigtning, begyndte Holberg sin meget omfattende videnskabelige Produktion. Holbergs Indsats paa dette Omraade er uhyre. Han gav sit Folk en lang Række ypperlige populærvidenskabelige Værker, der alle var skrevet paa Dansk. De vigtigste af disse er: »Danmarks Riges Historie« i tre Kæmpebind (1732-35), »Almindelig Kirkehistorie« (1738), »Heltehistorier« (1739), »Den jødiske Historie« (1742), »Helteindehistorier« (1745) og »Bergens Beskrivelse« (1737), hvori han fortæller om sin elskede Fødeby. Perlen blandt Holbergs videnskabelige Værker er den store Danmarks-historie, der den Dag i Dag regnes for et Standardværk. Den bygger, navnlig for sidste Binds Vedkommende, i stor Udstrækning paa

utrykte Kilder, og mange af dens rolige, upartiske og afklarede Domme er og vil sikkert vedblive at være Historiens endelige Dom i disse Spørgsmaal. Den store Kirkehistorie er den første af sin Art, som er skrevet paa dansk. Paa Grund af sin Upartiskhed har den bevaret meget af sin Værdi, selv om senere Forskere paa et og andet Punkt er uenige med Fader Holberg. Heltéhistorierne og Heltindehistorierne fortæller om berømte Mænd og Kvinder i ældre og nyere Tid. Forbillederne er Plutarcks sammenlignende Biografier og Franskmanden la Bruyères »Les caracteres«. I Heltehistorierne foregriber Holberg Nietzsches Overmenneskeidé. Holberg er her paavirket af den oldgræske Dyrkelse af Heroerne (Heltene) som Halvguder. Den jødiske Historie er det første Forsøg i Litteraturen paa at skildre Jødefolkets Historie.

»Niels Klim« (1741) er ogsaa et af Holbergs populære Værker. Det er en satirisk Rejseroman om Niels Klims Ophold i Jordens Indre. I Romanen, der er skrevet paa Latin for at skaffe den Udbredelse i Europa, drager Holberg til Felts mod Intolerance i religiøse og andre Spørgsmaal, og han slaar ogsaa ligesom i Skæmtedigtene et ordentlig Slag for Kvindernes Ligestilling med Mændene. Christian den VI's Hofpræst ville have Bogen brændt og Holberg straffet; men der skete ikke Holberg noget ondt, og Bogen blev hverken beslaglagt eller brændt. 1742 kom den første danske Oversættelse af Niels Klim, og senere har bl. a. Jens Baggesen oversat den (1789).

1746 blev Holberg — paafaldende sent — Æresmedlem af Videnskabernes Selskab. Han satte aldrig sine Ben i Selskabet, men lod blot paa sine Vegne sin tidligere Fjende, Hans Gram, oplæse en Afhandling om Kvægsygen. Thi det var Holberg en stor Ærgrelse, at han ikke var blevet almindeligt Medlem; Æresmedlem kunne enhver rig og fornem Herre blive.

Holberg, der havde arvet sin Moders store økonomiske Sans, tjente godt paa sin Bøger, da han var sin egen Forlægger og Boghandler. Han blev en meget velhavende Mand. Bl. a. købte han Tersløsegaard Hovedgaard, hvor han gerne opholdt sig om Sommeren og nød Landlivets Fred og Hygge. Som Godsejer var han en mild Herre. Naar Bønderne blot var ærlige og aabne overfor ham, ville han gerne hjælpe dem; men vé dem, hvis de ville lyve for ham eller bedrage ham; thi saa kunne han være en højst unaadig Naadigherre. Da Holberg havde besluttet at efterlade Størstedelen af sin Formue til Sorø Akademi, blev han til Belønning optaget i Adelsstanden som Baron (6. marts 1747). Man har ment, at Holberg

avigtede sin egen Fortid ved at lade sig adle. Dette er ikke rigtigt. Holberg havde aldrig haft noget imod Adelen som Helhed, naar den blot ville leve efter det franske Ordsprog: »Adel forpligter«.

Lige til det sidste vedblev Holberg at skrive. Hans Aandsevner var stadig usvækkede, og skønt hans Helbred ikke var godt, arbejdede han 14—16 Timer i Døgnet. Hovedværket fra hans sidste Aar er de 5 Bind Epistler (1748-54), hvoraf sidste Bind først udkom efter Holbergs Død. Epistlerne omhandler saa at sige alt mellem Himmel og Jord ligefra Hunde og Katte til Apologi for Fanden. De viser Holberg som en ganske enestaaende vidtspændende Aand, og hans sunde og hjertevarme Menneskelighed kommer smukt til Udtryk i dem. Forbillederne for Epistlerne er Montaignes Essays, som Holberg nævner med Beundring. Derimod er Holberg sikkert ikke paavirket af de samtidige engelske Essayister Steele og Addison. Af Holbergs andre Værker fra de senere Aar kan nævnes »Moralske Tanker« (1744) og »Moralske Fabler« (1751). Desuden udgav Holberg en latinsk Lærebog i Historie og en ditto i Geografi (begge 1733).

Hvorledes var han, denne mærkelige Mand, der i en og samme Person var Professor, Digter, Filosof, Boghandler og Forlægger, Godsejer og Baron? Holberg var en gennemærlig, nobel og fin Natur. Han var som Voltaire en Tolerancens Talsmand, og han var en uforfærdet og modig Mand, der aldrig lagde Skjul paa sin Mening. Og han havde et mildt og medføhlende Hjerte for alle, der led Nød og Uret. I det skjulte øvede han en stor Godgørelse, saa de mange Historier om Baron Holbergs Nærighed er ikke sande. Skønt Holberg hele Livet igennem var en varm og ivrig Forkæmper for Kvindernes fulde Ligestilling, blev han aldrig gift. Grunden er sikkert den, at han følte sig for gammel dertil, da han endelig blev i Stand til at forsørge en Kone. Da man efter hans Død aabnede hans Testamente, fandt man, at han havde bestemt en større Sum Penge til et Legat for fattige unge Pigers Udstyr.

Som saa mange andre store Mænd var Holberg ikke særlig afholdt af sine samtidige. Man fortalte i Samtiden mange ondskabsfulde og usandfærdige Historier om hans vanskelige Sind og hans sære Væsen. Af sine Kolleger ved Universitetet var han agtet, men heller ikke mere. Naar man har sagt om Holberg, at han var Rationalist, er det ogsaa usandt. Han var vokset op i et gammel-luthersk Hjem, og han beholdt i det alt væsentlige sin Barnetro Livet igennem. Vel var han en Hader og Bekæmper af al religiøs Fanatisme og

Tvang; men han holdt fast ved Kristendommens Kærne: Kærlighed til Gud og Næsten. Et Sted i et af sine Værker siger han, at Tolderens Bøn: »Herre, vær mig Synder naadig« er den Bøn, som han hyppigst beder.

Holbergs sidste Leveaar har voldt hans Biografer meget Hovedbrud. Enten har man skildret dem graat i graat, som Brandes, Olsvig og Winkel Horn har gjort det, eller ogsaa har man skildret dem i alt for lyse Farver, som Karl Mortensen har gjort i sin lille, men gode Bog. Sandheden ligger vel her, som den saa ofte gør det, i Midten. Holbergs sidste Aar var formørkede af et daarligt Helbred, og det pinte ham, at ogsaa han maatte bære den samme tunge Byrde, som saa mange andre store Mænd har maattet det: Utaknemlighedens og Miserkendelsens tunge Kors.

Holberg døde i København den 28. Januar 1754. Som et tydeligt Bevis paa, hvor lidt Danmark forstod at paaskønne sin store Søn, kan anføres, at hverken det kongelige Teater eller Videnskabernes Selskab holdt nogen Sørgefest ved hans Død. Efteraaret 1754 blev han bisat i Sorø Kirke.

Holbergs Livsværk kan vanskeligt vurderes højt nok. Han gav sit Folk en rig Skat: Komedier, Peder Paars, Niels Klim, Danmarks-historien, Epistlerne o. s. v. Holberg er blevet udødelig, og saa længe Dansk tales og skrives, vil hans Navn leve.

Han var en virkelig stor Mand!

Axel Andersen.

Min skole

Stille var der allevegne,
kun saa stille som en Skole
er det ferietom.
Der var ikke nogen hjemme,
men en Havemand, som rev,
nikked, da vi kom.

Og den Stilhed rørte Hjertet,
saa det aabent mødte alt,
hvad jeg gensaa i den Time —
efter Turen rundt paa Bakken
var det sørgeligt, at Klokken
ikke kunne kime.

At jeg ikke skulle mødes
med den Børneflokk igen,
som var virkelig engang,
at vi ikke skulle tumle
gennem Døren op ad Trappen
ind til Sang.

At jeg ikke skulle sidde
tryllebunden ved min Pult,
mens Hr. Munch fra Lærerpladsen
læste Gøsta Berlings Saga
og lod Eventyrets Væsener
fylde Klassen.

Voksne gik vi gennem Døren,
hørte Stemmen fra dengang
byde os at bruge Maatten!
Dér hang Billederne paa Væggen!
Ingen anden Trappe knager
netop saadan!

Fernisduft og den bestemte
Duft af Kridt og Tavleklud —
se, de Klasserum var mine!
Her blev grædt for Grammatiken,
og her blussed jeg, naar Stilene
var fine!

Skønt jeg ikke længer husker
alle skiftende Nuancer
af den Hverdags gyldne Glæder
og dens korte haarde Sorger
staar *det Hele* eet Nu om mig,
hvor jeg træder:

Stille er her allevegne,
men en Stilhed fuld af Ord,
Skolen har jo genkendt mig!

— — —

Saa er vi igen i Gaarden
og en Rives Nynnen følger
os paa Vej.

BIRTHE ARNBAK.

WILLY HALD

Willy Hald

Der smeldede et skud på Svalbard engang i foråret, og det kostede en ærlig mand livet. Manden var Willy Hald.

Han tog eksamen her fra skolen i året 1934, og udlængslen bar han i sit bryst; men han bar mere end det. Han bar viljens blanke sværd og trofasthedens rosenkrans. Han *ville* det, han satte sig for, og han nåede det. Han ville se verden, og så blev han radiotelegrafist. Det var hans uddannelse, som han faldt tilbage på, når det var nødvendigt, for Willy ville jo ikke hele tiden sidde inde i radiotelegrafistens kabine. Han ville ud og se landene og menneskene. Kom denne længsel op i ham, så gik han i land med kameraet, og så gik turen rundt i de fagre riger. Han rejste ikke på første klasse — nej, turen gik pr. motorcykle, knallert eller trædecykle, som det nu var mest praktisk, og han boede jo ikke på de dyreste hoteller, nej, han boede hos befolkningen, eller også svøbte han sig i sin kappe og sov under stjernerne ved siden af cyklen.

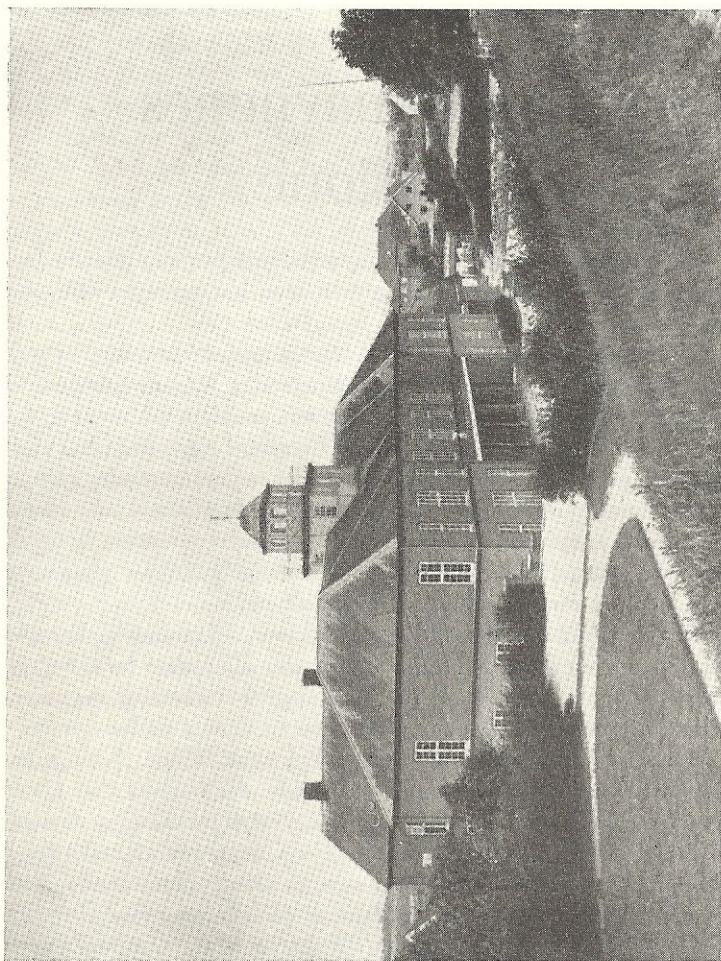
Og det var ikke små strækninger, han tilbagelagde. Han rejste fra New York til Mexico, og på vejen filmede han folkelivet og naturen. Han fik lejlighed til at se noget, og han så det. Men han glemte aldrig skolen. Fra stederne, hvor han kom, sendte han ting hjem til skolens samlinger — værdifulde ting, og i en af hans film ser man en lille indianerdreng sidde og læse i en bog, og på bogen står der *Ryomgård realskole*, jo, den bog — elevforeningens årsskrift — havde Willy med i Mexico. Men det var ikke alene sydens sol, der lokkede Willy. Norden skulle også erkendes, og han tilbragte mange uger med Samerne — Lapperne, som vi kalder dem — boede i deres telte, levede deres liv, lærte dem at kende og skrev og filmede det hele, for meningen var jo, at han ville holde foredrag om sine rejser og ledsage foredragene med film. Han talte også mange steder i Norge, og også i København talte han; men jeg tror, at det foredrag, han holdt med størst glæde, var det, han holdt her

på skolen. Han var kommet, før jeg havde beregnet og var ved at stille sine apparater op inde i foredragssalen, da jeg kom ind. »God-dag, Willy,« sagde jeg. Han greb min hånd og trykkede den, men han sagde ikke noget. Han var så bevæget, at han ikke straks kunne tale. Det, at det nu var ham, der skulle føre ordet på hans gamle skole, mens lærere og elever lyttede til, det betød noget for ham; det var et mål, der var nået. Og så talte han og viste os sin pragt-fulde film.

Jeg er glad for, at jeg har kendt et menneske som ham, og jeg er glad for, at det er blevet mig forundt at være med til at præge hans sind, at vække hans tanke, for det groede så godt hos Willy — alt det skønne og rigtige. Mens han så var deroppe i Svalbard, vika-rierede han på verdens nordligste telegrafstation, og så skete kata-strofen en dag, da han var ude for at filme, og hans ledsager havde et gevær med. Det var selvfølgelig et vådeskud; men omstændighe-derne ved den ulykkelige begivenhed er endnu ikke klarlagt; men skuddet faldt, og Willy døde.

Jeg tænker mig, at en svane — et eller andet sted på samme tid — bredte sine stærke vinger ud og fløj imod solen. Den ville være et symbol på Willys urolige ånd, for stærk som svanen, det var han, og ren i sin trofasthed, det var han også, og solskinnet, som tilsidst tog svanen, det fortjente han, den ærlige, trofaste, viljestærke Willy Hald.

Pinsedag talte jeg over hans grav på Marie Magdalene kirkegård.
Hans minde vil leve, så længe skolen står. *Erik Munch.*

Sprede træk af personnavnenes historie

Vore navnes oprindelse og deres udvikling gennem tiderne er ikke alene af stor sproghistorisk interesse, men har også personlig interesse, angår os alle.

Navne har i tidens løb været betragtet under forskellige synsvinkler. Mange, f. eks. Heiberg i *En Sjæl efter Døden*, tillægger ikke navnet nogen betydning, men taler om »en lyd, på mening tom«. Samme opfattelse kan vi finde hos Goethe. I vore dage har navnet vel for de fleste en større betydning, idet navnet optræder som symbol på personen selv. Den tyske filosof Schlegel anser navnene som det ældste monument både for sprog, sæder og sindelag; og dette har han ret i; thi der går ikke een åndelig bevægelse gennem verden, uden at den efterlader sig spor i navne.

Stor er den magt, der kan ligge i et navn. I forbindelse hermed er det, at personer kan opkaldes efter guder eller efter høje begreber. Hos det gamle jødefolk plejede man at give et alvorligt sygt menneske et nyt navn, for at det kunne blive en anden. Sådanne navne er Rafael, Gud helbreder, og Josef, Gud skal forøge. I en gammel islandsk saga fortælles der om en døende, der bortskænker sit navn som en kostelig gave til en, han føler sig i dyb taknemlighedsgæld til.

Flere primitive folkeslag anser et nyt navn for at beskytte. Hos nogle indianere i Sydamerika har man således den ejendommelige overtro, at den døde er i besiddelse af en liste over sine slægtninge, og for at han ikke skal komme tilbage og hente dem, anlægger de efterlevende i familien et nyt navn; de narrer ham derved, da han nu ikke kan genkende dem. Også i Irland anvendes et sådant navneskjul; blandt almuens tænker man sig at kunne holde onde ånder borte fra et barn ved at kalde det ved et falsk navn. I forbindelse hermed kan det nævnes, at man til værn mod fjendtlige magter kan

anvende det mærkelige navngivningsprincip at bruge stygge navne — ikke for at håne eller drille, men for at beskytte. Således kaldtes en kalifs hustru Kabihat, d. v. s. den sorte, på grund af hendes skønhed. Det indiske navn Sara betyder rådden og Mara død. I nogle egne af Schlesien skal man ud fra samme tankegang omtale et smukt barn som Svinehund. Måske har man i vikingetiden brugt en lignende udtryksmåde, f. eks. ved benævnelsen Toke, d. v. s. tosse, for en særlig dygtig mand — for ikke at friste de høje guder. I det hele taget måtte der vises tilbørlig respekt for guderne og andre højtstående og farlige væsener. Her i Norden ser man da også, at ingen bar gudernes navne i uændret skikkelse. På Tahiti i Stillehavet var kongens navn tabu, ja, det var endog forbudt at nævne de stavelser, hvoraf kongens navn bestod. Også visse dyrs navne var farlige at nævne, de måtte omskrives; Ulv blev således ofte erstattet med ordet gråben; Bjørn er en omskrivning, der betyder den brune. Bjørnens oprindelige nordiske navn kendes ikke mere.

De urnordiske navne er kun meget sparsomt bevarede og ofte vanskelige at tyde. Det bedst kendte er navnet Hlewagastir fra guldhornet, der blev fundet ved Gallehus i Sydjylland. Det betyder »den berømte gæst«. Asugislar, der kendes fra en norsk runesten, er sammensat af As »gud« og gisl »pileskaft«. Navnet Hagiradar, der med urnordiske runer fandtes indridset i en lille træeske, der under tørvegravning for nogle få år siden blev fundet i en sjællandsk mose, betyder »den, der er dygtig til at give råd«.

En lang række navne er overleveret fra sagn, hvis alder det ofte er vanskeligt at fastslå, og som regel vides der intet om den direkte anledning til navnets antagelse. En undtagelse danner dog navnet Knut (det senere Knud). Sagaen beretter, at der blev fundet et barn med en bylt, et sammenknyttet klæde indeholdende 3 guldringe; efter denne knude fik barnet navn. En mængde navne hentyder til guderne; ingen vovede dog at antage navnet på en af aserne i uændret skikkelse. Man skulle vente, at mange navne hentydede til Odin, der jo var den øverste af aserne; men dette er ikke tilfældet. Man kender kun eet navn, der hentyder til Odin, nemlig Odinkar. Det ser således ud til, at Odin ikke var synderlig afholdt, hvilket sikkert hænger sammen med, at der var noget lumskt og upålideligt i hans karakter. Helt anderledes forholder det sig med Thor. Han var yndet af folket, og mange bar navne, der hentydede til ham, f. eks. Thorsten, Thorgrim, Thorgny, Thore, Thora, Thorkil og Thormund.

Fra folkevandringstiden har vi en mængde navne, der vidner om

en politisk urolig tid, hvor kamp og strid hørte til dagens orden. Gun- i Gunlev, Hartagunni og Gunnar betyder ligefrem kamp; ligeså Hild- i Hildebrand, Regnhild, Thorhild, Brynhild, Grimhild og Ulfhild. Et mærkeligt forhold findes undertiden ved disse navne fra fjerne tider. Ofte stavrimere navnene inden for en slægt, d. v. s., at alle navnene begynder med samme lyd. Bedst kendt er lejrekongerne i borgen Hjort. Deres navne begynder alle med h: Hrolf (af Hrodulv, den berømte ulv), Hroar (berømmelse-spyd), Helge (hellig) og Hjarvard (hær-vogter). Muligvis er det det samme forhold, der træffes på runestenen i Kolind, hvor der omtales to brødre med navnene Toste (kortform af Thorsten) og Tovi (kortform af Thorfast, Thorfin el. lign.). I begyndelsen af sagntiden er alle navne af nordisk oprindelse; men i slutningen indkommer en del ikke-nordiske navne, især tyske, f. eks. Baldwin (tapper-ven), Gynther (kamp-hær), Detlef (folk-efterladt), Didrik (folk-mægtig), Herman (hær-mand) og Genzelin (af Gans = gås). Et par enkelte bibelhistoriske navne dukker også op: Samson (hebr. = lig solen) og Simon (græsk form af hebr. Simeon = den, der er hørt). Et enkelt latinsk viser sig også, nemlig Magnus (= den store). Ifølge sagaen blev dette navn givet Olav den Helliges søn, den senere Magnus den Gode, umiddelbart efter fødselen, da man ikke turde vække kongen; da denne klager over, at man ikke havde valgt et navn, der forekom i slægten, erklærede Sighvat Skjald, at opkaldelsen var sket efter Karl den Store, Carolus Magnus. »Noget bedre kender jeg ikke i verden,« udbrød kongen da; og efter den tid blev navnet mere og mere almindelig. Fra ca. 1400 optræder det desuden også i formen Mogens.

I middelalderen spillede helgendyrkelsen en overvældende rolle, og med kristendommens komme til Danmark indførtes der efterhånden et helt nyt navnesæt, bestående af gammeltestamentlige navne, nytestamentlige navne og kirkehistoriske navne. Af de gammeltestamentlige navne er de vigtigste: Absalon (hebr. fredens fader), David (hebr. elsket), Abraham (hebr. mængdens fader), Isak (hebr. latter), Salomon (hebr. fredsommelig), Adam (hebr. jord), Elisabeth (hebr. Gud har svoret), Abel (hebr. vindpust, tomhed), Tobias (græsk form af hebr. Tobiah, Gud er god), Judith (hebr. jødinde). Det sidste navn bliver på dansk oftest til Jutta eller Jytte, på engelsk til Judy. Nytestamentlige navne: Allerede i 11. årh. forekommer Kristian (græsk = kristen); senere, da det bliver fast navn i kongerækken, bliver det endda meget yndet. Af dette navn opstår Chresten, Kristen, Kristiane og Kristence. Af apostelnavne er Petrus (latinsk

form af græsk Petros, der igen er en oversættelse af aramæisk Kefas = klippe) først. I dansk form bliver det til Peter og Peder, hvoraf Per og Pelle, Petrine og Petra udvikler sig. Et af de mest yndede apostelnavne er Johannes (hebr. Gud har handlet nådigt); det forekommer desuden i flere andre former, idet Johanne, Hanne, Johan, Jens, Jes, Hans, Jais, John, Jan, Jack og endnu flere er udviklede deraf. Af kvindenavne bliver Maria (græsk form af det hebr. navn Mirjam) ikke almindelig før efter reformationen; i den katolske tid ansås det for at være for helligt til at anvendes af syndige mennesker. Nu er det meget almindelig — også i katolske lande, hvor det endda anvendes som mandsnavn (f. eks. komponisten Weber, digteren Voltaire, forfatteren Remarque). Kirkehistoriske navne: I skaren af helgener nød adskillige martyrer en særlig gunst. Navnet Stefan (græsk = krans, krone) forekommer i 12. årh. Men langt mere yndet er nødhjælperne, en flok helgener, som man specielt tyr til under »den sorte død« i det 14. årh. Den, som oftest opkaldes, er Georg (af græsk Georgius = jorddyrker). Dette navn kommer til Danmark i den tyske form Jurian, og gennem formen Jørien udvikler det sig til Jørgen. Meget yndet bliver også navnet Christoffer (græsk = Kristus-bærer). Det finder endog indpas i den danske kongerække. Af Nicolaus fås navnene: Nikolaj, Niels, Nis og Klaus. Nicolaus er græsk og betyder sejr-folk. Ligeledes bliver navnene Margareta, Katharina og Dorothea meget yndede, dog mest i de danske former Grethe, Karen og Dorthe.

Navnelovgivning. Efterhånden som befolkningstallet steg, opstod der vanskeligheder for myndighederne. Hidtil havde det været således, at man fik sin faders fornavn til efternavn med et vedføjte søn eller datter. Efternavnet var altså ikke fast, og der opstod som følge deraf efterhånden et sandt navnekaos. Kun adelen havde faste navne. Begyndelsen med at skaffe faste rammer gjordes af Struensee i 1771 for Sønderjyllands vedkommende; og i 1829 kom der en lov om, at det frie navnevalg skulle ophøre, og at man skulle antage fast efternavn. Det tog dog nogen tid, før den trængte igennem, idet mange fandt det meningsløst, at f. eks. Rasmus Pedersens søn og datter skulle føre navnet Pedersen og ikke Rasmussen og Rasmusdatter. Endvidere findes der en gammel lov om, at præsten skal påse, at intet barn får et upassende navn. Dette har fået betydning i en række tilfælde, hvor sager har måttet forelægges kirkeministeriet til afgørelse. Kirkeministeriet har f. eks. måttet afvise kælenavne som Kylie og Bibber. Endvidere er dobbelttydige navnes anvendelse blevet indskrænket, idet

navne som f. eks. Benny og Ellis er blevet forbeholdt drenge. I 1948 opstod der en affære om navnet Tessa, hvilket resulterede i, at der blev nedsat et personnavneudvalg til vejledning for kirkeministeriet.

Som bekendt kan man jo købe et nyt navn. Den eneste betingelse, der stilles, er, at navnet skal have en dansk klang; og mange har benyttet sig af denne ret, thi ikke alle forældre er hensynsfulde over for deres barn, når de vælger navn til det. Man har eksempler på, at børnene simpelt hen er blevet nummererede: Primo, Sekunda, Tertius, Quartus, Quintus, Sextus, Septimus, Oktava, Nia, Thia, Dusi-nus og Fini(s). På svensk kendes Basta. Andre navnerædsler er følgende: Raquetta Bombardina (1807), Kongressine (1814), Jubiline Lutherine (1817), Grundlovise (1849). På engelsk kendes Crisis Chamberlain Peace (1938). Af danske navnerædsler kan endvidere nævnes: Setrine (søndag efter Trinitatis), Manderupmine, Valde-mardine, Nisserine, Jeppebine, Christofferine, Arbejdsomhedsmine o. s. v. o. s. v. Et så frygteligt navn som det i Norge fundne Haako-medarius har vi undgået; men den dreng, der i 1948 fik navnet Caorius Dekadorius, er virkelig at beklage.

Anton Eriksen.

Udvalgte kinesiske ordsprog

Selv den dygtigste svigerdatter kan ikke koge ris uden gryn.

Det er ikke givet, at man har ret, selv om man råber højt.

Let at få tusinde recepter, vanskeligt at blive kureret.

Vind din sag, tab dine penge.

Bliv ikke købmand uden et smilende ansigt.

Let at åbne en butik, vanskeligt at holde den åben.

Regn og dug er velsignelse, is og frost er også velsignelse.

Bedre at redde eet liv end at bygge en syv etagers pagode.

Hvis der er en vogn foran, må der være et spor bagefter.

Dydens mænd er kongens skatte.

Skolen gemmer fremtidens statsmænd.

Lærdom uden tænkning er spildt arbejde; tænkning uden lærdom er farlig.

Pathetique

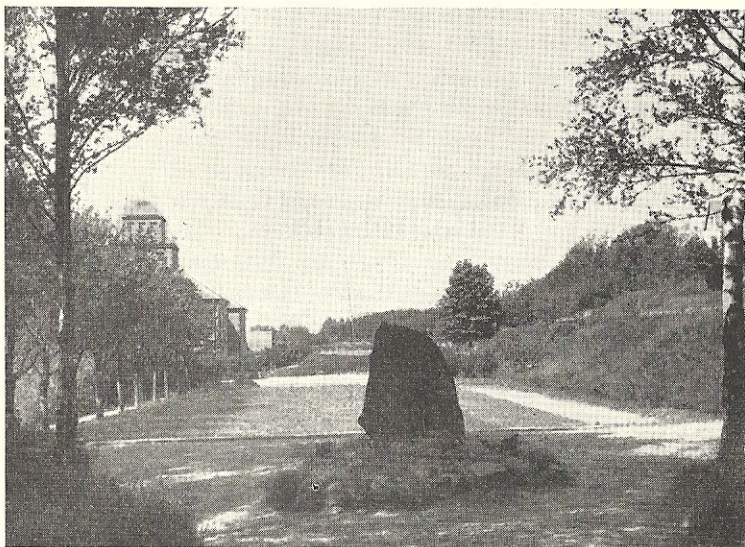
Da Gæsterne var kommet ind,
kom Husets Døtre frem
og nejede med Smil paa Kind,
en Pryd for deres Hjem.

Og Moderen beskeden-stolt
befaled med et Nik:
at nu Louise, førend Maden
spil saa Pathetique!

»Den er saa pæn« — og lyttende
i Døren, til de første
Klange sang, forsvandt hun ud
i Køkkenet med den største.

Louises Ryg var rank og smal
i Kjolens Blomsterbed,
kun Pulsen i den fine Hals
røbed, hvor hun led.

BIRTHE ARNBAK.

BAKKEN

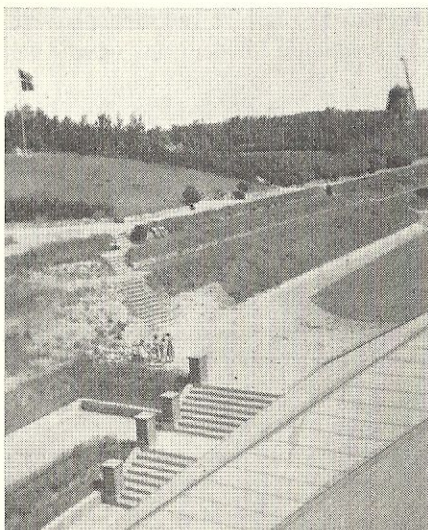
Hver gang der kommer een af de rigtig gamle elever — en af dem fra årgangene 1922, 23, 24-30 — på besøg, undrer vedkommende sig altid over bakken. »Hvor er den blevet smuk; hvor er træerne blevet store,« siger de, idet de jo husker bakken, som den var i deres skoletid — nyudgravet og nytplantet. Men der er også gået det meste af 30 år, og i den tid vokser træerne jo og får stemme. I de milde sommeraftener hvisker bakken, og i de mørke vinteraftener under storm brøler den.

Det var en palmesøndagsformiddag 1920, at arbejdet på bakken begyndte, og først i 1932 var det egentlige bakkearbejde forbi, for helt forbi bliver arbejdet på bakken jo aldrig. Der er altid noget at lave. Men nu ligger den brede vej fristende over stadion og den lille bakke, og i skoletiden er den forbeholdt 8. og 9. klasse, hvorfor de øvrige klasser ser mod det sted som noget attråværdigt, og det medfører, at man i fritimerne kommer og anmoder om tilladelse til at gå på den brede vej. Tilladelsen bliver som regel givet. Men den brede vej fører nu engang til fordærvelse, og retten til at befare den kan

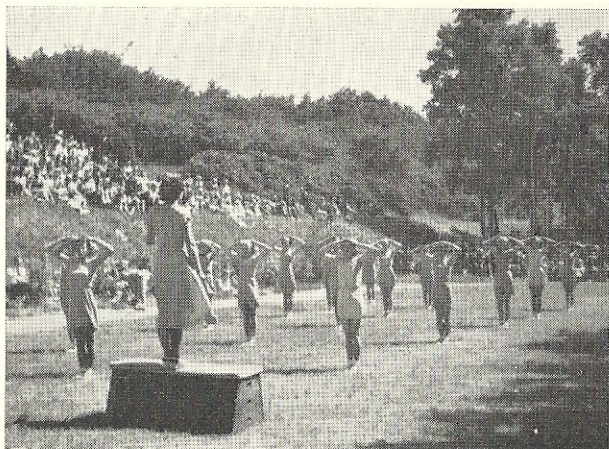
mistes. Den fører jo forbi teateret, som nu ligger godt skjult, og det er jo fristende at gå derind og være fri for den inspektionshavendes vagtsomme øjne og for øjnene fra kontoret, der jo kan se langt, som gamle øjne nu kan det. Der må ikke ryges tobak på skolen eller på skolens grund; men teateret frister til tobaksnydelse, og det sker jo, at fristelsen bliver for stor, og at man går derind og forfrisker sig med en cigaret. Det går altid galt — før eller senere. Hr. Dynesen har jo den vane at gå over bakken, når han går hjem for at indtage sin middagsmad, og når han så på tilbagevejen til skolen går gennem den gamle have, så sker det, at han ser blå røg stige op mod den grå himmel. Han siger ikke noget, men melder øjeblikkeligt sin iagttagelse på kontoret, og de herrer, der faldt for fristelsen, modtager så, når de kommer ned i gården for at »stille op«, en anmodning om at indfinde sig på kontoret. Medens de der aflægger regnskab, melder den inspektionshavende lærer de øvrige elever, at den brede vej er lukket indtil videre på grund af tillidsbrud, og så ligger den brede vej tom både i frikvarteret og i fritimerne, indtil vredens tid er forbi. Jo — sandelig: den brede vej kan føre til fordærvelse.

Bakken har et rigt fugleliv. Først af alle er der Skaden — den nordiske Paradisfugl. Efter frikvartererne kommer den helt ned i skolegården, hvor den henter sig mangan lækker bid, der er tabt eller smidt hen. Den er køn, men ikke elsket, fordi den tager andre fugles

Bakken i 1937

(Foto: Rita Malfeld)

Stadion
på en
forældredag

(Foto:
K. Basse)

æg og unger, men udrydde de andre fugle kan den dog ikke. Mejser er der mange af — Blåmejser, Sortmejser, Musvitter og Topmejser, og så lever Grønspættten på bakken. Det ene spætteværksted findes efter det andet, og fuglens karakteristiske skrig høres hver dag. Og Uglen er der. En dag sad den oppe i fyrretræerne ved flagstangen og en anden gang i en birk i den gamle have. Stillids og Solsort, Vipstjert og Digesmutte — dem alle findes, og i år har et par Skovduer bygget rede i en birk ved møllepladsen, og de rugede og fik unger til fuld fornøjelse for dem selv og alle os andre.

Og de vilde pattedyr kommer på besøg, for det er jo sjældent, at der bliver skudt på bakken. Det sker kun, når Skaderne bliver for næsvisse. Derfor kommer Egernet på besøg; sker det ved sommertid, kan det nok være, der bliver alarm i fugleverdenen. Jeg så forleden et Egern forfulgt af en masse fugle, der brugte et farligt næb. Og Rådyret kommer og Ræven og Haren; men de er kun på besøg. Den eneste faste beboer er Pindsvinet — ja, og så Muldvarpen; men den er jo næsten blind og kan ikke se, det elendige dyr, men rode og æde Regnorme — det kan den. Snogen slynger sin mørke krop gennem det stive græs, men Hugormen har jeg aldrig set på bakken, og det kan også være det samme. De små elever skælder ganske vist undertiden den skikkelige Snog ud for Hugorm; men det bliver den jo ikke giftig af. Jo, bakkens dyreliv er rigt. En enkelt gang har jeg set Skovskaden, men også kun en enkelt gang; men Fasaner og Agerhøns ses ikke så sjældent. Derimod kommer om vinteren de nordiske

fugle: Dompappen, Kirsebærfuglen, Silkehalen — jo, altid er en spadseretur på bakken en fornøjelse. Om sommeren er insektlivet jo rigt. Der er først Myrerne. Der findes tre meget store myretuer, som hedder Paris, London og New York. De Myrer, der bor der, holder sig til sig selv, hvis man da ikke anbringer sig midt i tuen. Der findes enlige Bier, som har deres hul i jorden, og Gedehamse, som har deres reder enten i jorden eller i træerne. De store Guldsmede svirrer rundt i solheden, og flere gange har jeg set den flotte sommerfugl Sørgekåben, og nogle enkelte gange har jeg set Svalehalen. Dagpåfugleøje er ikke sjælden. Natpåfugleøje ses også og Ligustersværmeren, og foruden dem er der jo en sværm af andre almindelige sommerfugle — ligefra Randøje til Nældens Takvinge.

Og bakkens træer er ikke af samme slags. Birk og elm er vel de talrigste, men naur og bøg, fyr og lærk, eg og ahorn findes også, og et enkelt sted lyser rønnens og druehyldens røde frugter op i alt det grønne sammen med axelrønnens. Og sirbuskene er talrige. Der er jasmin og syren, der er spiræa elephantis og vergilia, og de store skråninger er fulde af rosa rugusa, hvis spiselige hyben efterstræbes af mange, der hvert år kommer og plukker. Desværre kan de nævnte hyben også bruges som kløpulver, hvilket mangan elev har mærket, når han sad og fordybede sig i skriftlig dansk eller en anden viden-skab. Oppe over stadion står der to store taksbuske, og nede i plantningen omkring soluret står blodeg og søjlepoppel, og guldregnen behersker hele den ene side af den brede vej fra skovvejen forbi teateret mod øst.

Bakken har lagt sig i vinterhi

(Foto: K. Basse)

Bakken er skøn ved vintertid, når sneen er føget fra nord ind over den og har lagt sig i de mærkeligste formationer; men skønnest er bakken i tiden fra det tidlige forår til løvfald. Kastanierne tænder blusset i deres kerter, gyvelen kommer til at svare til sit gyldne navn, syrenerne dufter, og guldregnen hænger i tunge klaser. Men får vi et mildt efterår, så klæder bakken sig i en pragt, som er sjælden. Træernes visnende løv spiller i mange farver, buskenes ligeledes, og rosa rugusa er en drøm.

Da min bror, hr. Dynesen, og jeg for mange år siden gik og gravede i bakken, kom der en mand til os og sagde, at det skulle vi lade være med, for det fik vi ikke noget for, og det var ikke vort arbejde. At det ikke var vort arbejde, kunne jo være rigtig nok; men at vi ikke fik noget for det, er ikke rigtigt. Vi fik nemlig det, at to øde sandbakker blev omdannede til en skønhedsåbenbaring. Jeg tænkte på det forleden aften, da jeg stod inde i teateret, mens Flagermusene sværmede i luften. De fløj efter mit hvide hår og var ved at blive for nærgående; men hvor var der smukt derinde — og fredeligt. Så kom en Solsort og så en anden fugl, og da vi gik hjem over Stadion i den stille sommeraften, mens Mursejlerne susede om ørerne på os, og birkene hviskede med deres løvrige kroner, mens jaskinen duftede, og den vilde rose og rosa rugusa gjorde det samme, sagde jeg til mig selv, at her var ikke taget et spadestik — ikke flyttet en børfuld jord, uden at det alt sammen var blevet rigeligt betalt.

Hvornår er da bakken skønnest? Det, synes jeg, er den en sommerdag i solskin, når børnene har frikvarter, når bænkene omkring soluret er fuldt besat, og når den store vej er befærdet, og trapperne opad skråningerne ligeledes. Så er bakkens farver blevet fordoblet ved alle de lyse, blå, gule og røde pigejoler, så er der liv på bakken, så er bakken skønnest, fordi den så virker, som den skal, som den er tænkt at skulle. »De børn, de leger blandt roser,« sagde en censor fra en byskole til mig. »Ja, det gør de, og det er også meningen,« svarede jeg.

Og midt i hele herligheden står min brors mindesten. Aldrig kunne den komme til at stå på en bedre og mere passende plads, for det var hans fremsyn, der var årsag til, at bakken blev til »Bakken«.

Erik Munch.

Følfod i Cement

Først elske alt — saa skuffes.
Af Graaden støbes haard
i glat og stejl Foragt:
det er de unge Aar.

Men som de grønne Spirer
kan bane Vejen op
i Asfalt og Cement
med dunet saftig Krop,

saadan kan indefra
Forstaaelse og Tro
finde Vejen gennem
den haarde Skal og gro.

BIRTHE ARNBAK.

MOZABITERNE

– ørkenens puritanere

I Laghouat, 400 km syd for Alger, ender Sahara Atlas. Den sidste lave ryg løber tværs gennem byen og deler den i to halvdele. Men endnu er ørkenen ikke begyndt. Selv når man klatrer op på Kef Tizigarine, ser man mod syd stadig halfagræssteppen, først helt flad og så svagt bølgende, indtil vandskellet, 40 km syd for Laghouat. Der ender halfagræssteppen og afløses af en bølget busksteppe, tør, men oplivet af hundreder af fugtige lavninger, der om vinteren er hjemsted for talrige nomader, som her finder græsgange for deres hjorder af får og geder og kameler, og som også normalt pløjer en lille plet til korn, der bliver høstet, inden de først på sommeren vandrer afsted til græsgangene mod nord, i Tell Atlas, over 200 km borte.

Og så begynder ørkenen ved Tilghemt, en times kørsel fra vandskellet. For blot 25 år siden var Tilghemt et vigtigt karavansera. I vore dage haster man forbi, eller man raster højst et par timer, hvis man hænder at komme forbi ved middagstid. Overraskende pludseligt sker det. En bakke ned og én op, og man er i et helt andet landskab, et magert kalkplateau, så gennemfuret af tidligere floder, at det er blevet til én uoverskuelig labyrint af bakker og dale, hvor kun den stedkendte finder frem. Araberne har givet det navnet Chebka'en, det vil sige »nettet«, og et mere rammende navn kan man næppe finde på, hvad enten nu navnet hentyder til dalenes netværk eller gengiver den rejsendes følelse i det uvejsomme terræn. Op og ned går det, men plateau karakteren er tydelig nok. Højst oppe ser man, at de øverste toppe omkring ligger i samme højde, og selv helt frit liggende bakker er som oftest så flade ovenpå, at de ser ud, som om toppen var skåret af dem med en stor kniv. Fra en skyfri himmel skinner solen ned på klippernes lysgule og brune

farver. En vinterdag kan der være behageligt varmt i dalene, men om sommeren ryger termometret op over 40°. Så sygner selv den karrige vegetation hen, og tilbage ligger kun den forbrændte klippe. Der er stille. Der er ingen græssende får og kameler, og det hænder heller ikke mere, at en hare springer op, eller at en rovfugt flakser bort mod horisonten.

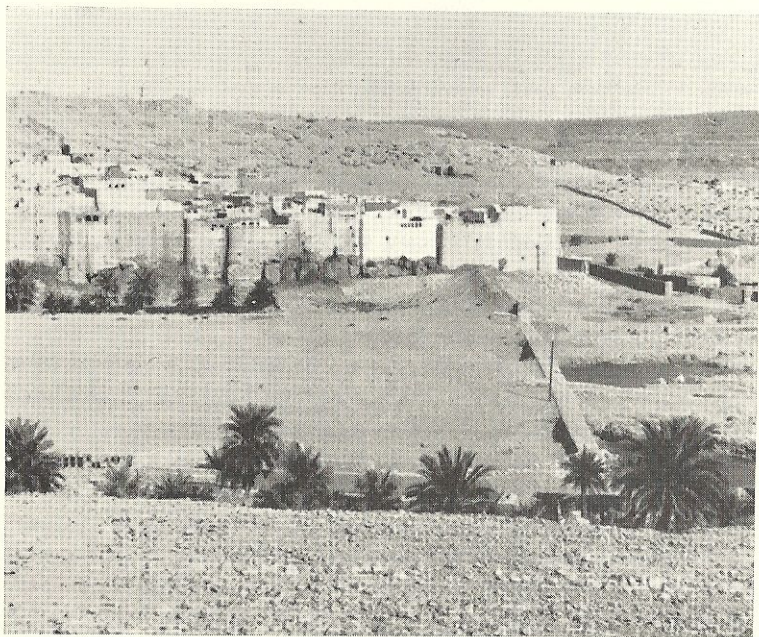
Hvem ville også have mod til at udfordre denne natur? Og dog! Efter en lille times kørsel kan man have held til at se en flok får og geder i et eller andet udtørret flodleje, og kort efter dukker der pludselig en klynge daddelpalmer og nogle huse op. Man tror, det er en luftspejling, og mistanken bestyrkes, da palmerne forsvinder næsten øjeblikkeligt igen, men de er ægte nok. Efter endnu et sving i vejen ligger de der atter, og snart kører man ind mellem oasens mure. Figen og abrikos hælder ud over murene, og inde i haverne er mænd travlt beskæftiget med at lede vand til afgrøderne eller rense omkring dem. Atter et sving, og man er i selve byen, Berrian. Den er bygget på en bakke, og med sine firkantede huse minder den mest af alt om en pyramide. Øverst ligger moskeen med et højt, slankt tårn, så blændende vidt, at det skærer i øjnene i det stærke sollys. — På den anden side af Berrian fortsætter Chebka'en lige så øde som længere mod nord. 25 km ude ligger et forfaldent fort, men ellers er der intet spor af liv før Ghardaia. De sidste kilometer går det stærkt nedad, og så er man pludselig i Mzabs dal og ser ikke mindre end fire byer som Berrian liggende langs bredderne på en strækning på kun tre kilometer, og fire km længere mod øst, hvor Mzab pludselig bøjer mod syd, ligger ved knækket en femte by. Det er El Ateuf (navnet betyder »knækket«). Nærmest den ligger Bou Noura, og så følger Beni Isguen, Melika og Ghardaia, den største af byerne. Og endnu en syvende findes der, Guerrara, 80 km n. f. Ghardaia. Det er mozabiternes (Mzab-beboernes) hjem. Det er herfra, de spreder sig til Nordafrikas byer, og hertil de vender tilbage, når de har tjent nok til at kunne leve uden økonomiske bekymringer. Men hvorfor har de da slået sig ned her i Chebka'en?

For at forstå det er det nødvendigt at blade langt tilbage i historien, helt tilbage til muhammedanismens første dage. 632 var Muhammed død, og i hurtig rækkefølge var fulgt tre kalifer efter hinanden. 656 valgtes Muhammeds svigersøn Ali til kalif, efter at Othman var blevet myrdet, men mod ham rejste sig Othmans slægtning Muawija, der beskyldte Ali for at være anstifter af mordet på Othman. Det kom til et slag mellem dem ved Eufrat, men kampen endte

uafgjort, og Ali og Muawija enedes så om, at de ville vælge to voldsdommere, der skulle afgøre, hvem af de to kalifatet tilkom. Det var imidlertid en menneskelig indgriben i skæbnen, og det vakte så kraftig modstand hos en del af Alis soldater, at de gjorde oprør. Det lykkedes ganske vist at slå disse charidjiter (dissidenter) fuldstændigt, men 661 blev Ali myrdet af en af de overlevende, og bevægelsen, der hurtigt tog karakter af en særlig sekt, bredte sig derefter over hele det muhammedanske rige, især i Afrika. I det vestlige Nordafrika kaldte sektens tilhængere sig, efter en af de tidligere anførere, ibaditer, og netop 100 efter at Ali var blevet myrdet, lykkedes det ibaditerne at grundlægge et selvstændigt rige i det nuværende Algier og sydlige Tunis. Det bestod i 150 år, indtil 909, da det blev generobret for den ortodokse muhammedanisme. De ibaditer, der overlevede erobringen, flygtede til Ouargla-egnen inde i Sahara. Her boede de i hundrede år, indtil tilværelsen også blev for usikker dér, forfulgt som de stadig var af de rettroende muhammedanere. Så vandrede de mod vest, ind i den ugæstfri Chebka og slog sig ned ved Mzab. Fra disse ibaditer nedstammer mozabiterne, og udover hovedparten af befolkningen på den lille ø Djerba ud for sydkysten af Tunis, er mozabiterne nu de eneste, der er tilbage af charedjiternes en gang så mægtige sekt. Ibaditerne har nok ikke fundet Mzab helt mennesketomt. Det er rimeligt at antage, at der har levet en del nomader derinde, men det er sikkert nok, at de var de første, der gav sig til at opdyrke jorden, på trods af naturen kan man sige. Der er vel vand i Chebka'en, som i det hele taget i Sahara, men det drøje arbejde står slet ikke i forhold til udbyttet. Få steder i verden har en så indædt vilje til at bevare den fædrene tro og den nedarvede kultur fravristet naturen levevilkår under lignende hårde betingelser.

Det var i 1011, at ibaditerne kom til Mzab og grundede El Ateuf. En befriende følelse må det have været at vide sig i sikkerhed, og lykkelige må de have været de første år, da man gravede brønde og virkelig fandt vand og så de første marker grønnede og de første daddelpalmer skyde op. Men med sikkerheden begyndte stridighederne. Som den eneste mozabithy har El Ateuf to moskeer, vidnesbyrd om to stridende partier i byen. Ikke engang i Guds hus kunne man samles til fælles bøn. En kæde af drab pletter historien, og i alt fald delvis skylder de andre byer indre stridigheder deres oprindelse. Alene den kendsgerning, at de nyeste byer ligger længst oppe langs Mzab og således har rigeligere adgang til vand end mo-

derbyerne, taler sit tydelige sprog. Ældst af de nye byer er Bou Noura fra 1048, bygget på en klippe ved Mzabs venstre bred. Af alle de mozabitiske byer har denne by den mest blodvædede historie, og i dag er den kun fattig og stillestående. Kun lidt yngre er vistnok alle de tre andre egentlige Mzab-byer, Beni Isguen, mozabiternes hellige by, Melika og Ghardaia (grundlagt omkring 1075). Melika er berømt ved at huse helgenen Sidi Aissas grav. Under en belejring af Melika skal denne helgen engang have kastet et fårehorn op i luften. Hvor det faldt ned, lod man grave en brønd, og i 56 m dybde fandt man virkelig vand. Da fjenderne fik dét at vide, opgav de belejringen. Det har længe været skik at aflægge ed ved graven, og så hellig er den, at eder svoret ved den er højeste vidnesbyrd, ligesom dén anklagede, der undslår sig for at sværge sin uskyld ved Sidi Aissas grav, straks indrømmer sin skyld. — De øvrige to byer — Guerrara og Berrian — er langt yngre. Guerrara blev grundlagt 1630 af nogle ibaditer, der var blevet forvist fra Laghouat og var flyttet til Ghardaia, men ikke var tilfreds med at bo dér, fordi de

Udsigt over Mzabs dal mod Bou Noura. Over flodlejet har man bygget en dæmning for at opstemme flodvandet, når floden fører vand. Det sker gennemsnitligt én gang hvert andet år. Længs flodbredderne vokser daddelpalmer.

Bou Noura set fra Mzabs dal. Klippen og de tykke ringmure gjorde den fordum til en stærk fæstning. Tårnet til højre i muren er en brønd. Nu er der også adgang til den nede fra dalen, men tidligere blev alt vand hejst op gennem den murede skakt.

blev behandlet som fremmede. Der lå i forvejen en landsby på stedet, men den blev ubarmhjertigt udslettet. En lignende oprindelse har Berrian. Omkring 1700 blev to ibaditiske stammer Nouh og Alafra forjaget fra El Golea (det er en oase 300 km syd for Ghardaia). De strejfede nogen tid om i Chebka'en og søgte efter et sted, hvor de kunne slå sig ned, og fandt det, hvor nu Berrian ligger. Græsgangene var ganske vist allerede benyttet af nogle nomader, men ved forhandling fik de to stammer lov til at slå sig ned. Og så begyndte stridighederne. Nouhstammen gik af med sejren, og i de sidste 150 år er det den, der har haft magten i Berrian.

Det var således et splittet Mzab, franskmændene traf, da de kom til egnen. Officielt blev området lagt under Frankrig i 1853, men i virkeligheden skete det først i 1882. Der var blevet sluttet en overenskomst med mozabiterne, men de overholdt den ikke, og den 10. november 1882 red general De la Tour d'Auvergne i spidsen for sine soldater ud fra Laghouat mod Ghardaia med den opgave at erobre Mzab. De ventede blodsudgydelse, men der skete intet. Syv

dage efter drog franskmændene ind i Ghardaia, uden at der så meget som løsnedes et skud. Hvor fanatiske mozabiterne end var, indså de, at overmagten var for stor, og valgte en fredelig løsning. Med tiden ville Allah nok også være retfærdig og gøre dem frie igen. Der var heller ikke tale om en nådeløs underkastelse. Frankrig lovede at respektere både det lokale selvstyre og de religiøse institutioner, og mozabiterne skulle også vedblive at dømmes af deres egne dommere. Ønsket om selvstændighed, som stadig er levende, er derimod ikke gået i opfyldelse og ser heller ikke ud til at ville gøre det foreløbig, men lige over for Ghardaia ligger på en fremtrædende bakke franskmændenes stærke fort. Herfra er det let at lade kanonerne tordne mod Ghardaia og de andre byer ved Mzab. Det maner til besindighed.

Engang henimod 1075 kom Muhammed ben Jahia og Slim ben Jahia til Chebka'en. De var ikke ibaditer, men som hellige mænd var de alligevel agtede. Muhammed lagde da mærke til, at der hver aften brændte et lys nede på en bakke ved Mzab. Det betød naturligvis noget, og han sendte derfor en af sine tjenere hen for at opklare, hvor lyset kom fra. Tjeneren kom tilbage og forklarede, at lyset kom fra en grotte (Char), hvor der boede en forladt kvinde ved navn Daia, som ventede et barn. Muhammed ynkedes over hende og gik ned til hende. Og siden tog han hende til ægte og byggede rundt omkring grotten Ghardaia, sådan som vi ser den i dag. — Sådan fortæller sagnet om Ghardaias oprindelse, men det er naturligvis kun en senere tids tydning af et navn, man ikke mere kunne gennemskue, akkurat som Århus i 1600-tallet blev fortolket som »årehus«.

I virkeligheden ved vi såre lidet om Ghardaias ældste historie, hvilke begivenheder, der gik forud for grundlæggelsen, og hvad der har været årsag til, at den har taget tæten blandt Mzabs byer. Uden at give nogen forklaring tør man vel dog nok gætte på, at den gunstige beliggenhed, længst oppe langs Mzab, har været en af grundene. I hvert fald har Ghardaia i dag den største og bedste af Mzab-oaserne. Et lille begreb om størrelsesforholdene giver antallet af daddelpalmer. For alle Chebka-oaserne opgives omkring 175.000 palmer. 50.000 falder på Berrian og Guerrara med 25.000 til hver, og 125.000 på de egentlige Mzab-oaser, men af disse 125.000 har Ghardaia omkring den ene halvdel. Den anden halvdel fordeler sig med omkring 25.000 til Beni Isguen, 15.000 til El Ateuf, 10.000 til Bou Noura og 5.000 til Melika. Sammenligner man imidlertid an-

Fra torvet i Ghardaia en almindelig torvedag. Den store, overdækkede bod handler med frugt og grøntsager. I buegangen i baggrunden foregår handelen med stoffer og klæder. Op over husene rager det høje, slanke moskétårn.

tallet af palmer med indbyggertalet, er Ghardaia dårligst stillet. Kun 3 palmer bliver der gennemsnitligt til hver af byens ca. 20.000 indbyggere, mens El Ateuf har hele 8 til hver af sine 2.000 indbyggere. I de andre oaser ligger tallene omkring 5—6. Med undtagelse af den lille Melika har de fra omkring 2.000 til 5.000 indbyggere. Ialt lever der i de 7 byer ca. 40.000 mennesker. Det gennemsnitlige antal palmer giver dog langtfra noget korrekt billede af økonomien i Chebka'en. For det første er udbyttet pr. daddelpalme størst, hvor vandet er rigeligst, det vil i Mzab sige i Ghardaia, og omvendt mindst, hvor vandknapheden er størst, i El Ateuf. Daddelhøsten pr. indbygger er derfor næppe så meget større i El Ateuf end i Ghardaia, og dertil kommer for det andet, at man under palmerne også dyrker andre afgrøder, først og fremmest korn, og her er El Ateuf igen handicappet på grund af vandmangel, mens oaserne længere oppe — og først og fremmest Ghardaia — under alle omstændigheder er gunstigere stillet. Og endelig for det tredje er handel og håndværk vigtige erhverv i Ghardaia ved siden af landbruget,

mens de andre byer — med undtagelse af Beni Isguen, hvor handel og håndværk også spiller nogen rolle — så godt som udelukkende lever af oaserne og fåre- og gedeflokkene ude i Chebka'en.

Men selv i Ghardaia er landbruget det vigtigste erhverv. Halvdelen af mændene er til stadighed beskæftiget i oasen. Som de andre Chebka-oaser ligger den nede i dalen. Her er der læ og — og det er det vigtige — ikke langt til vand, som regel fra en halv snes m til godt og vel et halvt hundrede. Som overalt i ørkenen må nemlig alle afgrøder vandes. De 6 cm Ghardaia har i gennemsnitlig årsnedbør forslår langt fra, selv til de mest nøjsomme planter. Endog i et »regnrigt« år falder der kun omkring 10 cm, en fjerdedel af hvad der er absolut minimum for kornavl, og i et tørt år blot et par cm. Det er sådan noget som $\frac{1}{30}$ af den gennemsnitlige årsnedbør i Danmark. Og tilmed er den smule regn, der kommer, dårlig fordelt. I 1952 målte man ialt 10 cm i Ghardaia, men heraf faldt ikke mindre end de 6 cm den 24. april. Sådanne skybrud er der vel langt imellem, men én gang om året eller i hvert fald en gang hver andet år kan man regne med et kraftigt regnskyl. Så fyldes de tørre flodlejer med vand som ved et trylleslag. Mzab bliver en brusende flod, der river alt med sig på sin vej, og ned ad klipperne fosser talrige småbække. Den slags foreteelser er almindelige overalt i ørkenen, og lige så pludseligt som vandet kommer, lige så hurtigt forsvinder det næsten igen, hvis man da ikke — som i Mzab — har bygget dæmninger, der holder vandet tilbage, så at det kan ledes ind over markerne gennem kanaler, eller oversvømmer bredderne og siver ned i jorden dér. Men alligevel går meget vand tabt for agerbruget. Det er først og fremmest disse dæmninger, der giver Ghardaiaoasen den gunstige beliggenhed, men også brøndene, der leverer langt hovedparten af vandet til oaserne, er gennemgående bedst længere oppe ad Mzab. Vandet trækkes op i en skindpose af et muldyr eller et æsel, over en trisse oven over brønden. Tirest kalder mozabiterne det, og det er rimeligvis et kulturelement, de har haft med sig, da de kom til Mzab. I hvert fald er lignende brønde udbredt flere steder i Nordafrika, blandt andet på Djerba, mens de så godt som helt mangler i den sydlige del af busksteppen og heller ikke findes i oaserne syd for Chebka'en. I de seneste år har franskmændene foretaget en del artesiske borer i Mzab, først i Ghardaia, hvor man kom til vand i 400 m's dybde, men nu også i Guerrara og Berrian, og med tiden vil disse brønde nok få stor betydning ved siden af tiresterne, men foreløbig er det dem, der præger oaserne. Ingen,

der har besøgt Mzab, glemmer nogensinde tiresternes evige knirken, to monotone rytmer, én langsom, når den fyldte skindpose drages op og tømmes ud, og én hurtig, når posen igen glider ned i brønden. Frem og tilbage går det, én til to gange i minuttet alt efter brøndens dybde. Det giver 1.200—2.000 l i timen eller 12.000—20.000 l pr. dag, hvis man regner med en arbejdsdag på 10 timer. Men det er netop kun lige, hvad $\frac{1}{2}$ —1 ha daddelpalmer kræver, og hertil kommer de andre afgrøder. De enkelte haver må således blive meget små, $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ ha eller — som man regner i Mzab — omkring 1.000 bede er almindeligt. Og alligevel kan det ofte knibe med at få skaffet vand nok. Sommer og vinter vil man se tiresterne i arbejde, men er det en vinterdag, man kommer ud i en af oaserne, vil de fleste haver være dejligt lysgrønne af små marker af hvede eller byg, sået engang i begyndelsen af november. Dadlerne er forlængst høstet og ligeledes abrikoser og figner. Men foruden kornet træffer man også småpletter med ærter, bønner, løg, gulerødder, bede og salat. Ud på foråret er det forbi med disse afgrøder — det bliver for varmt, og så træder andre planter i deres sted, meloner, græskar, ægplanter, peber.

Chebka'en kan ikke brødføde sig selv og har ikke kunnet det i flere århundreder, men håndværk og handel skaffer balance. En del er blevet tjent på tæpper. 1893 var 6.000 mozabiter til stadighed beskæftiget med tæppevævning. Nu er denne industri gået noget tilbage. Den beskæftiger i dag næppe mere end $\frac{1}{4}$, men til gengæld er kobber- og sølvsmedehåndværket i kraftig vækst, stærkt støttet af den franske administration, og det er nu betydelige summer, der hvert år tilføres Mzab ved salg af kobber- og sølvprodukter. — Langt vigtigere er dog handelen. Hvert år udvandrer nogle tusinde mozabiter. De fleste rejser til Alger, men mange også til de andre storbyer ved kysten, og en del endelig til de mindre byer og oaserne mod nord. Dér slår de sig ned som købmænd og manufakturhandlende. Hvad Chebka'en ikke kan give dem, finder de således længere nordpå. Men de bliver kun, indtil de har tjent penge nok til at kunne leve resten af deres dage i Mzab, eller indtil en søn eller en anden slægtning kan komme og afløse. Hvert år vender der derfor lige så mange tilbage, som der udvandrer. En lidenskabelig kærlighed til fædreland og kultur, som kun kender få sidestykker, bor i alle mozabiter og er deres styrke. Hænder det, at en mozabit dør ude, bliver hans lig altid ført tilbage til det elskede Mzab. I de fremmede byer blander de sig aldrig med andre og tager ikke del i byernes liv.

Kvinder fra Bou Noura på vej til andagt på kirkegården.

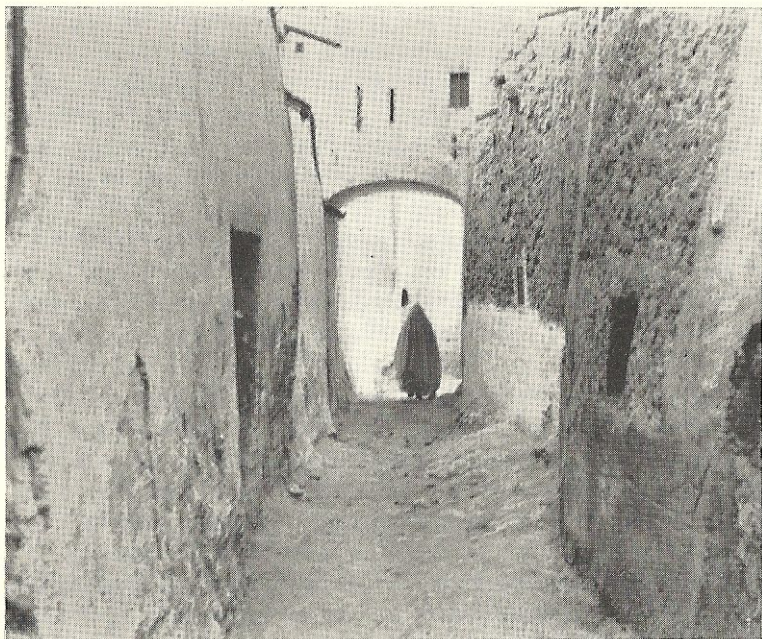
Det er en af grundene til, at de som regel ikke er vellidte, en anden — og nok vigtigere — er, at de er fremragende handelsfolk og som regel klarer sig godt. Mange af dem bliver velstående. I flere henseender kan mozabiterne således minde om jøderne, og det er måske netop derfor, at jøderne er særlig foragtet af mozabiterne. Der lever et par tusinde i den østlige del af Ghardaia, hvor de fortrinsvis ernærer sig som håndværkere. Man regner med, at der ialt lever omkring 5.000 mozabiter ude omkring i byerne og oaserne i Nordafrika.

Fra det franske fort overskuer man det meste af Ghardaia. Kærnen ser ud som de andre mozabithyer, en pyramide, kronet af moskeens slanke, blændende hvide obelisk, men i yderkanterne, neden for bakken, er den mere løs. Det er det nye Ghardaia. Mod øst bor franskmændene, og her ligger også de officielle bygninger og nogle få europæiske forretninger. Den vide afstand mellem husene og de okkerbrune farver skiller tydeligt denne del af byen ud fra det gamle Ghardaias tætte mylder af hvide, gule og grå huse.

Ned ad fortets bakke strækker sig mod vest ned mod byen en

kirkegård. Ud over at den er indhegnet, adskiller den sig ikke fra andre muhammedanske kirkegårde: en samling tarvelige navnløse grave markeret ved en sten ved hovedet og en ved fødderne, men normalt har de mozabitiske kirkegårde et meget karakteristisk udseende. Ligesom vi smykker vore grave med blomster, smykker mozabiterne deres med vaser, krukker, fade, tallerkner og andet husgeråd. Her og dér er det nok noget kasseret, man har lagt ud, men langt den overvejende del af tingene er stadig brugbar. De mozabitiske kirkegårde spiller også en helt anden mærkelig rolle i det daglige liv end ellers blandt muhammedanerne. Man vil gerne forsamles med de døde. Når der har skullet finde særlig vigtige afgørelser sted, er man i hvert fald tidligere mødtes på kirkegården, og engang imellem — det er især i fastemåned, ramadan — samles man om et fællesmåltid der. Ved disse lejligheder uddeles der almisser til de fattige. På den anden side af kirkegården, neden for bakken, ligger en lang, hvid forretningsbygning med buegange. Her og i de tilstødende huse holder kobber- og sølvsmedene til, og her kan man også købe en lang række andre »orientalske« sager. En hel del af smedene er jøder, men det være sig nu det ene eller det andet, de kan deres metier, disse smede. Skabende kunst er der ikke tale om. De samme former og motiver gentages i én uendelighed, men ser man nøjere til, opdager man en eller anden lille skønhedsfejl: den ene hank på en vase er lidt skæv, netop hvor to motivrækker støder sammen, er motivet lavet lidt om af hensyn til pladsen; en cirkel er blevet lidt flad i den ene side. Jo, det er ægte ting, der handles med her! Man skal være mere end almindelig standhaftig, hvis man ikke — efter at have nydt de obligate tre glas te og have modtaget adskillige forsikringer om, at man på grund af særlig sympati fik særdeles favorable tilbud — drager afsted fra disse butikker med en eller anden ting under armen og en adskilligt lettere pengepung, end man havde drømt om, da man gik ind.

Mod vest fortsætter man fra kobbersmedekvarteret ind i byens hovedgade, en 3—4 m bred gade, der ender i torvet. Der er en del butikker i nogle af sidegaderne, hvor de munder ud i hovedgaden, men praktisk taget samler hele Ghardaias handel sig her i denne gade og på torvet samt i hovedgadens fortsættelse på den anden side af torvet og en nordlig sidegade, der fører op mod moskeen. Alle de handlende er mozabiter, men adskillige af butikernes udvalg er afstemt efter europæiske ønsker, og der vil næppe være mange livsfornødenheder, man ikke kan købe i denne gade. Her

Fra en af de stille gyder nær moskeen i Ghardaia.

findes i sneisevis af købmænd, slagtere, bagere og manufakturhandlere, og ude på selve gaden kappes halvvoksne drenge om at vække de forbipasserendes opmærksomhed og få dem til at købe et par af de brød, de har stablet op på de småborde, der findes langs det meste af gaden.

Fra hovedgadens vrimmel er det befriende at komme ud på torvet, byens centrum. Her er lys og luft, selv om der er mange mennesker. Mod syd ligger byens rådhus, djemaa'en, og foran det en bedeplads. Mod vest, nord og øst er torvet omgivet af buegange, og her og ude på den åbne plads foregår handelen. Endnu for en lille menneskealder siden var dette torv en vigtig handelsplads for karavanehandelen mellem Sudan og Nordafrika, men i vore dage er det skrumpet ind til kun at forsyne det lokale marked. Inde under buerne mod øst og nord holder skrædderne og manufakturhandlerne til. Dørene er slået op på vid gab ind til dem. På hylderne ligger vældige stabler af tekstiler, og foran dørene breder sig, helt ud på torvepladsen, de udstillede varer: tæpper, dækkener, tørklæder, kameltasker, burnuser, for blot at nævne det mest iøjnefaldende. Torvepladsen er

ellers mest optaget af boder med frugt og grønsager. Her kan man købe oasernes produkter foruden mange andre indførte: appelsiner, mandariner, citroner fra Laghouat, kartofler fra Djelfa og æbler og pærer helt fra Frankrig. Også korn er en vigtig vare herude på pladsen. Frugt- og grønsagshandelen fortsætter ind i hovedgadens forlængelse på den anden side af torvet. Her findes også en del butikker, men de har et helt andet præg end butikkerne i hovedgaden mod øst: der er ingen europæere, der handler her, og vareudvalget er derfor et helt andet. Her kan man f. eks. ikke købe tobak. Ingen mozabiter ryger. Et lignende udseende har butikkerne i den nordlige sidegade fra torvet. Den begynder hurtigt at gå opad, og så bliver der pludseligt stille. Butikkerne er forbi, og den vrimlende menneskeskare også. Man er i mozabiternes beboelseskvarter. På kryds og tværs og op og ned går gaderne, hyppigst så smalle, at man kan nå begge husrækkernes mure med udstrakte arme. Kun et par børn stikker her og dér hovedet ud af en dør, men trækker det hurtigt ind igen, man overrasker omkring et hjørne en kvinde, så fornummet bag et stort hvidt slør, at man kun lige aner det ene øje, eller man ser langt nede ad en gade en hvid skikkelse haste afsted og hurtigt forsvinde ind i et hus. Man aner Allahs nærværelse, og pludselig står man foran moskeen, mørk, kold og nøgtern og uforståelig. Man er i Ghardaias hjerte.

Men inde i bedehallen ligger mænd og kvinder, hver for sig, henskunket i bøn, og bag murene i de smalle gyder oplærer mødre deres børn til at elske deres sprog, deres religion og hele den mozabitiske kultur, mens fædrene opholder sig hundreder af kilometer borte for at tjene til livets ophold.

A. Krarup Mogensen.

Lidt om ÅRETS GANG

Når en forening udsender sit årsskrift, gør man sig uvægerligt sine tanker om, hvorvidt det nu opfylder de forventninger og de krav, man må stille til dette foreningens vigtigste bindeled mellem sine medlemmer. Vi efterlyser ældre og yngre medlemmers udtalelser — kritik og forslag — angående årsskriftets indhold og form. Er tavsheden udtryk for tilfredshed eller ligegyldighed? Er de mange returnerede årsskrifter udtryk for utilfredshed eller blot udslag af juletravlheden? Frem med meningene, helst ved generalforsamlingen, men også gerne uden for denne. Lad os høre »folkets« dom.

I foreningens formålsparagraf opstilles følgende tre-delning af foreningens virke: tilknytningen til skolen, sammenholdet mellem gamle elever indbyrdes og interessen for skolens nuværende elever.

Til denne tre-delning kunne knyttes et fjerde område: arbejdet på at skabe en nær tilknytning mellem skolen og egnen. Foreningens bidrag hertil er den offentlige del af vor årlige sommerfest.

Vi havde i sommer den glæde at opleve en i vistnok alle henseender vellykket sommerfest. Ved eftermiddagsmødet talte pastor Borchsenius, Randers, over emnet: Et gammelt land bliver nyt — glimt fra Israel. En virkelig fin præstation af pastor Borchsenius at samle dette store stof på så smuk en måde, og en stor oplevelse for alle os, der overværede det. Vi kunne glæde os over godt besøg, og vi håber, det må gentage sig, når vi igen kalder til samling. Generalforsamlingen er omtalt andetsteds.

Også aftenfesten var velbesøgt, og der var god ryom-stemning. Ved bordet blev der talt af foreningens æresmedlemmer, hr. Munch og hr. Dall. Endvidere havde flere af 25-års jubilarerne ordet — for at tolke deres følelser og tilstå deres synder. Jubilarerne stillede

med 12 mand og viste sig i øvrigt at være meget sanginteresserede. Ryom-sangene slog ikke til; — efter at vi havde sunget dem alle, stemte de 12 mand i med deres »Ottentriade«, et berømt heltedigt fra 1928 på 26 vers — intet under, at vi andre efterhånden fik lært omkvædet. Foreningens tak til alle, ældre som yngre, der var med til at præge denne hyggelige fest; — og tak til hotellet, fordi man overhovedet var i stand til at bespise alle de »ulydige«. 30 af 80 havde undladt at anmelde deres deltagelse. Skulle vi ikke se at få dette misforhold rettet!

Endnu en stor glæde har foreningen haft siden sidst: økonomien har i det forløbne år været så god, at vi har kunnet betale den sidste rest af vor gæld. I håb om stadig at måtte vente sammenhold om og interesse for skolen og foreningen sender vi vore medlemmer vore bedste jule- og nytårsønsker.

Bestyrelsen.

Udvalgte kinesiske ordsprog

At opfostre en tiger bliver til ulykke.
I en enig familie udspringer lykken af sig selv.
Under himlen er der kun een familie.
Menneskers forskelligheder beror på klimaet.
Ungdom uden stræben er som jern uden stål.
Tidligt oppe koster tre lys, sent oppe – tre ærgrelser.
Man kan bedrage mennesket, men ikke guderne.
Græsset bevæger sig ikke, hvis der ikke er vind.
Hvis træet er stort, bliver skyggen det også.
Eet stykke råddent kød fordærver hele fadet.

Personalia

Civilingeniør Robert Jensen, Brønshøj, årg. 1938, har taget navneforandring til Robert Djurtoft.

Svend Lyndrup udnævnt til dr. med.

Willy Hald, årg. 1934, død på havet ved Svalbard ved et vådeskud.

Ejv. Møller Hansen, årg. 1927, død ved automobilulykke.

Skoleinspektør i Esbjerg, fhv. landstingsmand Niels Chr. Sæderup død den 18. december. — Sæderup var lærer ved Ryomgård realskole 1919—25.

Rundt tal: Overlærer Dynesen 60 år den 8. december.

Ægteskab indgået af:

Ida Schneider Hansen, årg. 1946, med Børge Boesen.

Henning Dyrby, årg. 1947, med frk. Ebba Marx.

Ingeniør Hans B. Munch Sørensen, årg. 1940.

Manufakturhandler Ejv. Stampe, Auning, årg. 1923, sølvbryllup d. 27. okt.

Oplysninger til Personalia modtages gerne.

Af skolens dagbog

1953

¹⁷/₈ Skoleåret begyndte med 447 elever; deraf 135 nye.

²⁹/₈ Den 29. august 1943 mindedes. Skolen havde besøg af Bjerringbro realskoles bestyrelse og lærere.

¹⁴/₉ Fru Munch fyldte 60. I den anledning havde skolen fri. Telegrammer og breve fra nær og fjern strømmede ind.

¹⁵/₉ Randers amts lærersammenslutning holdt instruktionskursus i litteratur og naturhistorie. Det foregik i foredragssalen. Elever fra 7 a og b deltog.

⁸/₁₀ I anledning af Axel Munchs 68-årige fødselsdag nedlagde 9. kl. en krans ved mindestenen.

¹⁰/₁₀ Biblioteksforeningen for Randers amt afholdt årsmøde i skolens foredragssal.

¹⁷/₁₀ Efterårsferie 10.—24. oktober, begge dage incl.

³¹/₁₀ Foredrag af fru L. Basse-Kristensen.

²⁸/₁₁ I. tertial slut. Skolebestyreren holdt foredrag om evnen til at beherske sig. Derefter uddeling af idrætsmærker og vidnesbyrdsbøger.

²²/₁₂ Skolens juleafslutning forløb på bedste vis. På grund af den store tilslutning, ca. 1000, opførte 9. kl. »Den politiske Kandestøber« af Holberg 2 gange i hotellets sal, så alle kunne få komedien at se. Desuden vist Knud Dahls film »Ind under Jul«. Det var en god fest.

1954

⁷/₁ Juleferien slut på skolens 41-årige fødselsdag. 9. kl. nedlagde en krans ved stifterens mindesten. I den følgende tid sygdom blandt

lærerpersonalet. Lærer Ebbe H. Jensen virkede som vikar ved skolen til 1. april.

Februar—marts. Skolebestyreren fungerede som censor i skr. dansk til alm. forberedelseseksamen i eksamensterminen februar—marts. Overlærer Dynesen var ude som censor i historie ved flere skoler.

14/4-20/4 Påskeferie.

23/4 Skolebestyreren fyldte 63.

5/5 Danmarks frihedsdag. Skolen havde fri.

6/5 Skriftlig eksamen begynder med dansk stil.

17/5 Skolebestyreren og inspektøren i Fredericia til censormøde.

18/5 Inspektøren syg.

23/6 Skolens årsafslutning foregik på grund af dårligt vejr indendørs. Der var så mange, salen kunne rumme, og flere til. Folketingsmand A. Andersen, Benzonslyst, Voldby, talte og takkede. Festen forløb — bortset fra vejret — på bedste måde.

24/6 Et hold husmænd fra Vinderupegnen besøgte skolen og blev vist om af skolebestyreren.

29/6 Endnu et hold husmænd besøgte skolen.

4/7 Elevforeningens årsfest. Pastor Poul Borchsenius, Randers, talte i foredragssalen om Israel. Efter foredraget var der fælles spisning på hotellet. Mange 25-års jubilarer var mødt op.

7/8 En husmandsforening fra Løgstøregnen besøgte skolen og blev vist om af skolebestyreren.

Gaver og legater

Til skolebestyrer Axel Munchs friplads og boghandler L. Vixø's boglegat var der i år 6 ansøgere. Fripladsen tildeltes Benny Trust, Kolind.

Foreningen har modtaget til uddeling:

Skolebestyrer Axel Munchs mindelegat

Anonyme givere: 10 bøger

Boghandler L. Vixø: 1 bog.

Endvidere modtog foreningen umiddelbart efter redaktionens slutning i fjor af skolebestyrer Erik Munch 100 kr.

Elevforeningen bringer hermed giverne sin hjerteligste tak!

Ved translokationen uddeltes følgende præmier:

Erland Frederiksen: Axel Munchs mindelegat

Carl Toftgaard: L. Vixø's flidspræmie

Kirsten Rasmussen: Elevforeningens flidspræmie.

Ved vidnesbyrdsuddelingen i juni modtog følgende elever hver en bog:

Karen Therkildsen (8A)

Hans Oluf Madsen (8B)

Tove Mortensen (8B)

Ruth Hansen (7A)

Finn Lorentzen (7B)

Henny Sørensen (6A)

Bent Rosendahl (6B)

Lise Aagaard (5A)

Inge Marie Andersen (5B)

Eva Jensen (5C).

Bestyrelsen

Ved generalforsamlingen den 4. juli afgik efter eget ønske Inger Høgh Pedersen og Folmer Meller. Foreningen siger dem tak for godt arbejde, men gør dog opmærksom på, at der er al mulig grund til at yde Inger Høgh en særlig påskønnelse for mange års træls slid med kartotek og udsendelse af årsskrift og meget andet. Vor bedste tak, Inger!

Nyvalgt blev Birgit Jensen (1952) og Jørgen Hansen (1935). Øvrige valg var genvalg.

Bestyrelsen har konstitueret sig således:

K. Basse Kristensen, formand

fru Annagrethe Ø. Nielsen, kasserer

Anton Eriksen, redaktør

frk. Birgit Jensen, sekretær

Jørgen Hansen

Jørgen Rygaard.

Adresseforandringer bedes meddelt sekretæren, frk. Birgit Jensen, Auning

Antal medlemmer: 504.

Årsoversigt 1. juni 1953 – 31. maj 1954

Indtægt:

Girobeholdning	80,27
Kassebeholdning	27,88
Renteindtægt	2,19
Kontingent	2596,05
Ekstra salg af årsskrifter	45,00
Ekstra indtægt på giro	0,40
Axel Munchs Mindelegat	50,00
Amerikansk lotteri	54,35
Gave fra skolebestyreren	100,00
Renter	1,57
Forøget kassekrediten med	19,12
	<u>2976,83</u>

Udgift:

Axel Munchs mindelegat	50,00
Præmier	42,50
Sommerfesten (foredrag, musik, hotel)	173,10
Krans + blomster	15,00
Fru Munchs fødselsdag	42,90
Hr. Magnussons fødselsdag	38,00
Annoncer	102,50
Frimærker + portoudlæg	358,70
Kolind Bogtrykkeri	1266,35
Gebyr	3,24
Kuverter	3,00
Kolind Bank	406,01
Renter	19,12
Girobeholdning	437,34
Kassebeholdning	19,07
	<u>2976,83</u>

Status pr. 31. maj 1954

Girobeholdning	437,34
Kassebeholdning	19,07
Overskud	<u>456,41</u>

Foranstående regnskab for tiden 1. juni 1953 – 31. maj 1954 er revideret og intet fundet at bemærke.

Foldby, Hinnerup, den 4. juni 1954.

J. Jacobsen.

Randers, den 10. juni 1954.

K. Vester-Petersen.

Ryomgaard Realskoles Elevforenings Aarsskrift.

Ryomgaard Realskoles Elevforening har udsendt Aarsskriftet 1954, der foruden det gængse Stof indeholder en Mængde interessante Artikler, hvoraf kan nævnes en Holberg-Artikel i Anledning af 200 Aaret for hans Død, Redaktør Anton Eriksen skriver om Personnavnenes Historie og endelig skriver A. Krarup Mørgensen en interessant og rigt illustreret Artikel om Ørkenfolket Mozabiterne. Birthe Arnbak er Mester for en Række følte poetiske Smaadigte. Skriftet indeholder desuden Skolebestyrer Erik Munchs Tale ved Translocationen paa Realskolen, en Oversigt over Aarets Gang, Personalia, Elevforeningens Regnskab m. m.

21. F. 18-12-54